

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Το χιούμορ στη διερμηνεία: Η περίπτωση των εκπαιδευόμενων διερμηνέων»

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΚΑΚΟΥΡΗ Ξ2017006

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ

ΠΑΠΠΑ ΜΑΡΙΝΑ

ΜΑΝΟΥΣΑΚΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Κέρκυρα, Σεπτέμβριος 2021

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Το χιούμορ στη διερμηνεία: Η περίπτωση των εκπαιδευόμενων
διερμηνέων»

Πίνακας περιεχομένων

Ευχαριστίες.....	5
Εισαγωγή.....	6
1. Τι είναι χιούμορ;.....	7
1.1. Ορισμός του χιούμορ.....	7
1.2. Λειτουργίες του χιούμορ	8
1.2.1.1. Θεωρία της ανωτερότητας.....	8
1.2.1.2. Θεωρία της ψυχικής εκτόνωσης.....	8
1.2.1.3. Γνωστική θεωρία της ασυμβατότητας.....	9
1.3. Γλωσσικές θεωρίες για το χιούμορ.....	9
1.3.1.1. Η σημασιολογική θεωρία του χιούμορ.....	9
1.3.1.2. Η Γενική Θεωρία του Γλωσσικού Χιούμορ	10
1.4. Τα είδη του χιούμορ	10
1.4.1.1. Αστείο.....	10
1.4.1.2. Λογοπαίγνια	11
1.4.1.3. Ειρωνεία	11
1.4.1.4. Σάτιρα.....	12
2. Χιούμορ και διερμηνεία	13
3. Η Έρευνα.....	15
3.1. Μεθοδολογία	15
3.2. Ερωτηματολόγιο.....	16
4. Συμπεράσματα.....	17
Επίλογος	19
Βιβλιογραφία.....	20
Δικτυογραφία	21
Παράρτημα	22

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου κι επιβλέποντες της παρούσας εργασίας, κυρία Παππά Μαρίνα και κύριο Μανουσάκη Βασίλειο για τις πολύτιμες συμβουλές τους και την καθοδήγησή τους.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους φοιτητές της κατεύθυνσης Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου που συμμετείχαν στην έρευνα της παρούσας εργασίας. Η συμβολή τους ήταν πολύτιμη για τη διεξαγωγή της έρευνας και την εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Εισαγωγή

Το χιούμορ είναι ένα στοιχείο που χρησιμοποιούμε συχνά στην καθημερινότητά μας. Είτε μέσω αστείων, είτε μέσω σαρκασμού ή λογοπαιγνίων, το χιούμορ είναι πολλές φορές ο «πρωταγωνιστής» στους λόγους μας προσδίδοντάς τους έναν τόνο ευθυμίας. Ωστόσο, το χιούμορ δεν είναι τόσο απλό όσο πιστεύουμε. Πρόκειται για ένα πολυσύνθετο φαινόμενο που έχει απασχολήσει αρκετά τους ερευνητές.

Ειδικά, όταν πρόκειται για ένα χιουμοριστικό στοιχείο σε μία ομιλία που πρόκειται να διερμηνευτεί, τότε η κατάσταση περιπλέκεται ακόμη περισσότερο. Οι διερμηνείς καλούνται όχι μόνο να αποδώσουν το χιουμοριστικό στοιχείο σε μία άλλη γλώσσα αλλά και να το διατηρήσουν καθώς πρόκειται για κάτι που προκαλεί γέλιο στο κοινό της πρωτότυπης ομιλίας, άρα καλούνται κι αυτοί να κάνουν το ίδιο για το δικό τους κοινό.

Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιήθηκε η σχετική βιβλιογραφία με σκοπό την ανάλυση και την επεξήγηση των βασικών λειτουργιών του χιούμορ καθώς και κάποιων ειδών του. Στη συνέχεια, γίνεται η ανάλυση της έρευνας που έγινε σε εκπαιδευόμενους διερμηνείς του Ιονίου Πανεπιστημίου. Η συγκεκριμένη έρευνα σχετίζεται με τον τρόπο αντιμετώπισης του χιούμορ σε μία ομιλία από τους φοιτητές. Τέλος, αναγράφονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα για την οποία χρησιμοποιήθηκε εκτός από την ομιλία κι ένα ερωτηματολόγιο βασιζόμενο στις αποδόσεις των φοιτητών στην ομιλία.

1. Τι είναι χιούμορ;

Το χιούμορ, ως λειτουργία του λόγου, είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι στην καθημερινότητά μας. Στις διάφορες εκφάνσεις της ζωής μας, μπορεί κάποιος να συναντήσει το χιούμορ, πολλές φορές χωρίς να το αντιλαμβάνεται. Κατά καιρούς, το χιούμορ έχει απασχολήσει πολλούς κλάδους της έρευνας όχι μόνο για τα γλωσσολογικά χαρακτηριστικά του αλλά και για τις επιδράσεις του στη ζωή του ανθρώπου.

1.1. Ορισμός του χιούμορ

Το χιούμορ είναι ένα αρκετά σύνθετο φαινόμενο και ως εκ τούτου είναι δύσκολο να δοθεί ένας ακριβής ορισμός που θα περιλαμβάνει και όλα τα χαρακτηριστικά του. Ανάλογα με τον κάθε ερευνητή και την επιστημονική του προσέγγιση, μπορούμε να διακρίνουμε διάφορες προσεγγίσεις που να πλησιάζουν σε έναν ακριβή ορισμό του χιούμορ.

Αρχικά, όσον αφορά την ετυμολογία της λέξης χιούμορ, παραδοσιακά θεωρείται ότι η λέξη προέρχεται από τη λατινική λέξη humor που δηλώνει το «υγρό» (liquid). (Mayer, 2019). Προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα, στην ιστορία της λέξης, η Τσάκωνα (2004: 11), αναφέρει πως σύμφωνα με τον McGhee το 1969, από τα αρχαία μέχρι τα αναγεννησιακά χρόνια στο ανθρώπινο σώμα διακρίνονταν, από φυσιολογικής άποψης, τέσσερα βασικά υγρά: η κίτρινη χολή (yellow bile), η μαύρη χολή (black bile), το αίμα (blood) και το φλέγμα (phlegm). Όλα αυτά τα στοιχεία έπαιζαν καθοριστικό ρόλο στη διάθεση του ανθρώπου και βοηθούσαν να επέλθει η ισορροπία. Τότε λέγαμε ότι ο άνθρωπος βρισκόταν σε καλή διάθεση, δηλαδή “in a good humour”. Αντίθετα, η ανισορροπία ανάμεσα σ’ αυτά τα τέσσερα υγρά, δημιουργούσε ανεπιθύμητες και ακραίες συμπεριφορές στον άνθρωπο, κάνοντάς τον συχνά επιθετικό κι ευέξαπτο. Τότε λέγαμε ότι ο άνθρωπος βρισκόταν σε κακή διάθεση, δηλαδή “in a bad humour”. Έτσι, σιγά σιγά, το χιούμορ κατέληξε να σημαίνει η διάθεση του ανθρώπου, όπως φαίνεται και στον ορισμό του “humour” (χ.χ.) που δίνεται από το λεξικό του Oxford (η μετάφραση δική μας):

Η ποιότητα που κάνει κάτι αστείο .Η ικανότητα να γελάμε με πράγματα που είναι αστεία¹.

Η κατάσταση των συναισθημάτων ή του μυαλού σας σε μία συγκεκριμένη στιγμή.²

Ένα από τα τέσσερα υγρά που θεωρούνταν στο παρελθόν ότι ήταν στο σώμα του ανθρώπου κι επηρέαζαν την υγεία και το χαρακτήρα του.³

¹ the quality in something that makes it funny; the ability to laugh at things that are funny

² the state of your feelings or mind at a particular time

³ one of the four liquids that were thought in the past to be in a person’s body and to influence health and character

Στην αναζήτηση της ελληνικής βιβλιογραφίας, ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η απόδοση του νεοελληνικού λεξικού του Γεωργίου Μπαμπινιώτη (1998: 1952) είναι η εξής:

χιούμορ (το) {άκλ.} η σύλληψη των πραγμάτων και της ζωής από την αστεία και κωμική πλευρά τους, καθώς και η έκφραση αυτής της όψεως τόσο στον προφορικό όσο και τον γραπτό λόγο (κάποιου) με έζυπνο, πνευματώδη τρόπο.

Επομένως, παρατηρούμε, πως ακόμη κι ανάμεσα στα λεξικά, οι απόψεις για το χιούμορ διίστανται. Ο Γ. Μπαμπινιώτης, αναφέρεται κυρίως στην έκφραση του χιούμορ είτε μέσω του γραπτού είτε μέσω του προφορικού λόγου, ενώ αντίθετα το λεξικό του Oxford, επικεντρώνεται περισσότερο στο τι είναι το χιούμορ ως κατάσταση.

1.2. Λειτουργίες του χιούμορ

Λαμβάνοντας υπόψη την περιπλοκότητα της έννοιας του χιούμορ, η προσέγγισή του, θα έπρεπε να γίνεται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια. Τέτοια κριτήρια είναι, η γλωσσολογική προσέγγιση του χιούμορ, οι λόγοι για τους οποίους χρησιμοποιείται το χιούμορ, οι κοινωνικές και πολιτικές του προεκτάσεις, η ψυχολογική επίδραση του χιούμορ στον άνθρωπο κλπ. Παρακάτω, θα αναλυθούν περιληπτικά τρεις από τις βασικές λειτουργίες του χιούμορ.

1.2.1.1. Θεωρία της ανωτερότητας

Σε γενικές γραμμές, η θεωρία αυτή συνδέεται με τον τομέα της κοινωνικής συμπεριφοράς. Η θεωρία της ανωτερότητας (superiority theory) έχει σύμφωνα με τον Raskin (1985: 36-37) τις απαρχές της στις θεωρίες του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη. Ουσιαστικά, πρόκειται για τη θεωρία σύμφωνα με την οποία το χιούμορ ενέχει κι ένα βαθμό ανωτερότητας, που πολλές φορές μπορεί να φτάσει και σε έχθρα, προς αυτόν που απευθυνόμαστε. Αυτή είναι η «σκοτεινή» πλευρά του χιούμορ. Το χρησιμοποιούμε, δηλαδή, όταν θέλουμε να ταπεινώσουμε κάποιον. Έτσι το χιούμορ, που ουσιαστικά χρησιμοποιείται ενάντια κάποιου, χρησιμοποιείται ως ένα μέσο για να δείξουμε την ανωτερότητά μας, τονίζοντας παράλληλα την κατωτερότητα του συνομιλητή μας. Μάλιστα, ο Raskin αναφέρει πως σύμφωνα με τον Πλάτωνα, η κακία και η ζήλια βρίσκονται στις ρίζες του κωμικού στοιχείου και πως οι άνθρωποι απολαμβάνουν να γελούν με τις δυστυχίες των άλλων.

1.2.1.2. Θεωρία της ψυχικής εκτόνωσης

Πρόκειται για μία θεωρία που συνδέεται, κυρίως, με τον τομέα της ψυχολογίας. Η θεωρία της ψυχικής εκτόνωσης (release theory) αναφέρθηκε, σύμφωνα με τον Raskin (1985: 38), πρώτη φορά από τον Σίγκμουντ Φρόυντ το 1905. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, βασική αρχή του γέλιου είναι η αποφόρτιση από οποιουδήποτε είδους πίεση μπορεί να δημιουργείται στον άνθρωπο μέσα στα πλαίσια κοινωνικών περιορισμών και κανόνων. Είναι μία θεωρία άρρηκτα συνδεδεμένη με την ψυχολογία του ανθρώπου και πώς αυτή διαμορφώνεται μέσα στα πλαίσια μίας κοινωνίας. Ο άνθρωπος χρησιμοποιεί το χιούμορ για να μπορέσει να αποφύγει δύσκολες ή

δυσάρεστες καταστάσεις ή για θέματα που δε θέλει να συζητήσει ή ίσως αποτελούν θέματα ταμπού για την κοινωνία στην οποία βρίσκεται.

1.2.1.3. Γνωστική θεωρία της ασυμβατότητας

Γενικώς, η θεωρία της ασυμβατότητας (incongruity theory), επικεντρώνεται περισσότερο στις γνωστικές πλευρές του χιούμορ κι όχι τόσο στην κοινωνική και συναισθηματική ή ψυχολογική του υπόσταση. Πρόκειται για μία θεωρία που βασίζεται στις απόψεις μεγάλων φιλοσόφων όπως ο Καντ κι ο Σοπενχάουερ, για το χιούμορ. Ο τελευταίος, μάλιστα, όπως μαθαίνουμε από τον Raskin (1985: 31), ανέφερε το 1819 πως «ο λόγος του γέλιου είναι απλώς η ξαφνική αντίληψη της ασυμβατότητας ανάμεσα στην αντίληψη και τα πραγματικά αντικείμενα που τα έχουμε σκεφτεί σε ένα είδος σχέσης, και το γέλιο από μόνο του είναι η έκφραση αυτής της ασυμβατότητας⁴» (η μετάφραση δική μας). Ουσιαστικά για τους περισσότερους μελετητές στη θεωρία αυτή δύο παράταιρες κι αταίριαστες μεταξύ τους ιδέες ενώνονται και παρουσιάζονται ως κάτι κοινό. Κατ' αυτόν τον τρόπο, στην παραγωγή κωμικού στοιχείου, οι προσδοκίες των ακροατών καταρρίπτονται κι έτσι προκύπτει το γέλιο. (Τσάκωνα, 2004: 37).

1.3. Γλωσσικές θεωρίες για το χιούμορ

Δεδομένου του ότι θα μας απασχολήσει το χιούμορ μέσα στο λόγο και πώς μπορεί ένας εν δυνάμει διερμηνέας να το χειριστεί, σκόπιμο θα ήταν να γίνει μία σύντομη αναφορά σε γλωσσικές θεωρίες που αφορούν το χιούμορ, προκειμένου να μπορέσουμε ως ένα βαθμό να κατανοήσουμε γλωσσολογικά αυτό το πολυσύνθετο φαινόμενο.

1.3.1.1. Η σημασιολογική θεωρία του χιούμορ

Η σημασιολογική θεωρία του χιούμορ (semantic theory of humor) είναι η πρώτη συστηματική γλωσσολογική προσέγγιση του χιούμορ. Έγινε από τον Raskin το 1985 με στόχο να αναδείξει τις συνθήκες αυτές οι οποίες είναι όχι μόνο επαρκείς αλλά κι αναγκαίες για να καταστεί κάτι αστείο.

Στο έργο του *Semantic mechanisms of humor* (1985: 99-100), ο Raskin σε “single-joke carrying texts” δηλαδή σε κείμενα που περιέχουν μόνο ένα αστείο. Προκειμένου, όμως, τέτοια κείμενα να θεωρούνται αστεία θα πρέπει να πληρούν τις εξής δύο προϋποθέσεις: α) το κείμενο να είναι συμβατό, είτε στο σύνολό του είτε εν μέρει, με δύο διαφορετικά σενάρια (scripts) ή γνωστικά σχήματα (στην Τσάκωνα, 2004: 49-50) και β) τα σενάρια αυτά να είναι αντίθετα μεταξύ τους. Για να γίνουμε πιο σαφείς, το χιουμοριστικό κείμενο ερμηνεύεται αρχικά από το πρώτο σενάριο/ γνωστικό σχήμα που είναι ήδη γνωστό στον ακροατή/ αποδέκτη. Ανατρέπεται, όμως από το δεύτερο σενάριο/ γνωστικό σχήμα που εμφανίζεται στο τέλος. Το δεύτερο αυτό σχήμα έχει κάποια κοινά σημεία με το πρώτο έχει όμως και κάποιες διαφορές. (Τσάκωνα, 2004:

⁴ "The cause of laughter in every case is simply the sudden perception of the incongruity between a concept and the real objects which have been thought through it in some relation, and the laugh itself is just the expression of this incongruity"

56). Το χιουμοριστικό στοιχείο περιέχεται ακριβώς διότι σε δύο διαφορετικά μεταξύ τους σενάρια, ανατρέπονται οι εκτιμήσεις του ακροατή γι' αυτό που περιμένει να ακούσει. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η θεωρία αυτή συνδέεται και με τη θεωρία περί ασυμβατότητας.

1.3.1.2. Η Γενική Θεωρία του Γλωσσικού Χιούμορ

Η Γενική Θεωρία του Γλωσσικού Χιούμορ (General Theory of Verbal Humor) θα μπορούσαμε να πούμε ότι έρχεται από τον Attardo (1994) ως συνέχεια της θεωρίας του Raskin. Η διαφορά της με την προηγούμενη θεωρία του Raskin είναι ότι αυτή επικεντρώνεται σε όλα τα χιουμοριστικά διηγήματα καλύπτοντας ένα ευρύτερο φάσμα, παραμένοντας όμως επικεντρωμένη σε γλωσσολογικά στοιχεία (Τσάκωνα, 2004: 48-49). Κι η συγκεκριμένη θεωρία συνδέεται άρρηκτα με την ασυμβατότητα.

Στη Γενική Θεωρία του Γλωσσικού Χιούμορ, διακρίνουμε δύο είδη χιουμοριστικών κειμένων: α) κείμενα στα οποία η υπάρχει μία μόνο γνωστική αντίθεση, συνήθως στο τέλος, η δε αντίθεση αυτή ονομάζεται «ατάκα» (punch line), β) κείμενα όπου οι διάφορες γνωστικές αντιθέσεις είναι διάσπαρτες στο σώμα του κειμένου κι όχι απαραίτητα στο τέλος. Σύμφωνα με την Τσάκωνα (2004: 55), επειδή είναι δύσκολο να εξηγήσουμε τα αστεία στη δεύτερη κατηγορία, μιας και η ατάκα δε βρίσκεται μόνο στο τέλος, ο Attardo εισαγάγει τις «χιουμοριστικές φράσεις» (jab lines), δηλαδή λέξεις ή φράσεις που είναι ασύμβατες ως προς το περιεχόμενο του κειμένου κι άρα καταρρίπτουν τις προσδοκίες του ακροατή/ αποδέκτη.

Επομένως, μέσα σε ένα χιουμοριστικό κείμενο, μπορεί να έχουμε ατάκες διαφορετικές μεταξύ τους, οι οποίες όμως σε συνδυασμό με το υπόλοιπο κείμενο να προκαλούν το γέλιο. Εξάλλου, η θεωρία αυτή είναι μία θεωρία που μπορεί να εφαρμοστεί σε πολλά και διαφορετικά χιουμοριστικά κείμενα, από απλά αστεία μέχρι μεγάλες αφηγήσεις (Alharthi, 2016: 15).

1.4. Τα είδη του χιούμορ

Στην παρούσα ενότητα, θα αναφερθούμε σε μερικά από τα είδη του χιούμορ που συναντάμε συχνά τόσο στο γραπτό όσο και στον προφορικό λόγο.

1.4.1.1. Αστείο

Το αστείο είναι από τα βασικά χαρακτηριστικά του χιουμοριστικού λόγου. Ένας απλός ορισμός του χιούμορ, είναι αυτός που δίνεται από τον Μπαμπινιώτη (1998: 299) και είναι ο εξής: *αστείο (το): λόγος ή πράξη που προκαλεί το γέλιο, χωρατό*

Σύμφωνα με τον Critchley (2002: 3-4), τα αστεία είναι «μία συγκεκριμένη και σημαντική πρακτική που αναγνωρίζεται κι από τον αφηγητή αλλά κι από τον αποδέκτη». Με άλλα λόγια, τα αστεία βοηθούν πολύ τον αποδέκτη να κατανοήσει ότι πρόκειται για χιουμοριστικό λόγο. Εξάλλου απώτερος σκοπός του χιούμορ είναι το γέλιο. (Τσάκωνα, 2004: 25).

Ωστόσο οφείλουμε να είμαστε ιδιαίτερος προσεκτικοί με τα αστεία. Πολλά αστεία είναι αμφίσημα. Αυτή η αμφισημία χρησιμοποιείται πολλές φορές σκοπίμως από τον ομιλητή με σκοπό να μπορέσει ο αποδέκτης να αντιληφθεί και τις δύο ερμηνείες (Raskin, 1985: 115). Ο «κίνδυνος» στο εγχείρημα αυτό ενέχεται στους ανθρώπους που δεν έχουν ιδιαίτερα αίσθηση του χιούμορ κι άρα δεν είναι σε θέση να αντιληφθούν και να ερμηνεύσουν αυτήν την αμφισημία (Raskin, 1985: 128).

1.4.1.2. Λογοπαίγνια

Τα λογοπαίγνια έχουν κατά καιρούς απασχολήσει ιδιαίτερα τους επιστήμονες που ασχολούνται με το χιούμορ. Είναι σίγουρα, κι αυτά, αρκετά περίπλοκα κι εφιστούν ιδιαίτερα την προσοχή μας στην ερμηνεία τους. Χρησιμοποιούνται κυρίως στον προφορικό λόγο. Ο Μπαμπινιώτης (1998: 1019), τα ορίζει ως:

παιχνίδι με λέξεις πολλαπλών σημασιών ή με λέξεις διαφορετικής σημασίας, αλλά ομόη-χες

Στο έργο του, *Linguistic theories of humor*, ο Attardo (1994) αφιερώνει δύο ολόκληρα κεφάλαια για τα λογοπαίγνια. Καταλαβαίνουμε, λοιπόν, ότι τα λογοπαίγνια είναι αρκετά περίπλοκα αλλά ταυτόχρονα αρκετά σημαντικά για τη γλωσσολογική ανάλυση του χιούμορ. Πιο συγκεκριμένα, προκειμένου να κατανοήσουμε τα λογοπαίγνια, ο Attardo (1994: 108-111) διακρίνει τις λέξεις με δύο κριτήρια: το γλωσσολογικό κριτήριο και το φωνολογικό κριτήριο. Έτσι έχουμε τέσσερις κατηγορίες: τα παρώνυμα, τα ομώνυμα, τα ομόγραφα και τα ομόηχα. Αναλύοντας περαιτέρω τα δύο βασικά κριτήρια, μπορούμε να διακρίνουμε και περισσότερες υποκατηγορίες, οι οποίες όμως αφορούν κυρίως τον τομέα της γλωσσολογίας κι όχι το δικό μας. Το βασικό συμπέρασμα είναι πως για να κατανοήσουμε ένα λογοπαίγνιο πρέπει να είμαστε σε θέση να διακρίνουμε τις δύο βασικές του έννοιες και τη σχέση, γλωσσολογική και μη, που υπάρχει μεταξύ τους.

1.4.1.3. Ειρωνεία

Σύμφωνα με τη Β. Τσάκωνα (2004: 26), η ειρωνεία έχει αποτελέσει το αντικείμενο μελέτης πολλών επιστημονικών κλάδων όπως η φιλοσοφία, η ρητορική, η γνωστική ψυχολογία, η σημασιολογία κ.α. Ένας ορισμός που θα μπορούσε να δοθεί για την ειρωνεία είναι ο εξής:

1. η χρήση τού λόγου κατά τέτοιον τρόπο, ώστε το αποδιδόμενο νόημα να αντιτίθεται στο κυριολεκτικό, 2. (κατ' επέκτ.) η κοροϊδευτική διατύπωση, το σχόλιο που ερμηνεύεται ως έμμεση προσβολή (κάποιου) (Μπαμπινιώτης, 1998: 560).

Η ίδια συγγραφέας, αναφέρει πως σύμφωνα με τον Attardo (2001) η ειρωνεία και το χιούμορ είναι δύο διαφορετικά φαινόμενα. Η μεν ειρωνεία έχει ως στόχο της την κριτική ενώ το δε χιούμορ έχει ως στόχο του το γέλιο. Ωστόσο, μπορεί να υπάρξουν και ειρωνικά στοιχεία που μπορεί να προκαλέσουν γέλιο, όμως, ως επί των πλείστων, πρόκειται για δύο εντελώς διαφορετικές μεταξύ τους έννοιες.

1.4.1.4. Σάτιρα

Το χιούμορ, εκτός από την ειρωνεία, συνδέεται συχνά και με τη σάτιρα. Αυτό, συμβαίνει κυρίως στα λογοτεχνικά κείμενα (Τσάκωνα, 2004: 29-30). Σύμφωνα με τον ορισμό του Μπαμπινιώτη (1998: 1573), η σάτιρα είναι:

-(φιλολογικός όρος) λογοτεχνικό είδος (έμμετρο ή πεζό) όπου ασκείται κριτική με τρόπο σκωπτικό σε πρόσωπα και πράγματα και καταστάσεις της κοινωνίας με σκοπό τη διόρθωσή τους, ρωμαϊκό σκωπτικό ποίημα, (γενικότερα) η διακωμώδηση, η σκωπτική κριτική

Κατά την Τσάκωνα (2004: 30-31), η σάτιρα στα αρχαία χρόνια αποτελούσε ένα είδος λογοτεχνίας, ήταν, δηλαδή, ένα ανάγνωσμα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Στη σύγχρονη εποχή, η σάτιρα είναι ακόμη πιο σύνθετη καθώς δεν κρίνει μόνο αλλά διασκεδάζει και τους αποδέκτες της. Για το λόγο αυτό, μάλιστα, χρησιμοποιεί και το χιούμορ αλλά και την ειρωνεία. Επομένως το χιούμορ ως γενικός όρος περιλαμβάνει και τη σάτιρα αλλά πολλές φορές και την ειρωνεία κι αυτός είναι ο λόγος που οι έννοιες αυτές συχνά συγχέονται μεταξύ τους. (Τσάκωνα, 2004: 31).

2. Χιούμορ και διερμηνεία

Λαμβάνοντας υπόψη μας όλα τα παραπάνω, μπορούμε να καταλάβουμε ότι το χιούμορ είναι αρκετά περίπλοκο κι έχει πολλές διαστάσεις. Γι' αυτό το λόγο είναι αρκετά προκλητική και δύσκολη και η απόδοσή του σε μία άλλη γλώσσα. Επιστήμονες τόσο της γλωσσολογίας όσο και της μετάφρασης και της διερμηνείας έχουν ασχοληθεί διεξοδικά με την απόδοση του χιούμορ από μία γλώσσα πηγή σε μια γλώσσα στόχο και τα αποτελέσματά τους είναι αρκετά ενδιαφέροντα.

Αρχικά, αναλόγως με το περιβάλλον στο οποίο βρισκόμαστε, τον ομιλητή και το λόγο τον οποίο καλούμαστε να αποδώσουμε, το χιούμορ μπορεί να χρησιμοποιείται για πολλούς λόγους. Ένας από τους βασικούς λόγους είναι γιατί ο ομιλητής θέλει να «σπάσει τον πάγο» με το κοινό του και να δημιουργήσει ένα είδος σύνδεσης κι επαφής μαζί του. Ακόμη, μπορεί να χρησιμοποιείται διότι ο ομιλητής θέλει να δώσει έμφαση σε κάποιο σημείο της ομιλίας του και με κάποιο αστείο να θέλει να τραβήξει το ενδιαφέρον και την προσοχή του κοινού του. Μια άλλη περίπτωση, λίγο πιο σπάνια, είναι για να δείξει ο ομιλητής την ανωτερότητα του και το μορφωτικό του επίπεδο, ειδικότερα στην αρχή του λόγου ή αν έχει προηγηθεί κάποιος άλλος ομιλητής ή κάποιο debate. (Gonzalez, Mejias, 2013)

Βέβαια, αυτό που θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας όταν θέλουμε να αποδώσουμε ένα χιουμοριστικό στοιχείο είναι πως το χιούμορ είναι ένα πολιτισμικό στοιχείο κι άρα διαφέρει από πολιτισμό σε πολιτισμό και από γλώσσα σε γλώσσα. Σύμφωνα με τον Zabalbeascoa (2005: 189), υπάρχουν κάποια αστεία και κάποια είδη χιούμορ που είναι ιδιαίτερα δύσκολα στην απόδοσή τους και η δυσκολία αυτή αποδίδεται στο γεγονός ότι τα αστεία αυτά σχετίζονται με ειδικές γλωσσικές ή εγκυκλοπαιδικές γνώσεις του ομιλητή ή με το επίπεδο οικειότητας με το κοινό/ αποδέκτες ή με τη στάση του σε συγκεκριμένα ζητήματα, θέματα και είδη χιούμορ. Επομένως, καταλαβαίνουμε ότι και ο κάθε ομιλητής ανάλογα με τις γνώσεις και το μορφωτικό του επίπεδο χρησιμοποιεί και αντίστοιχα αστεία. Ο ίδιος συγγραφέας αναφέρει (2005: 201) πως όταν αποδίδουμε το χιούμορ, θα πρέπει να γνωρίζουμε πού το χιούμορ θεωρείται προτεραιότητα και τι περιορισμοί υπάρχουν και μπορεί να μας εμποδίζουν στο να αποδώσουμε όσο πιο πιστά γίνεται το νόημα του χιουμοριστικού στοιχείου.

Επίσης το χιουμοριστικό στοιχείο μπορεί να έχει χρησιμοποιηθεί σκοπίμως από τον ομιλητή ή να είναι εντελώς αυθόρμητο στη ροή του λόγου του (Zabalbeascoa, 2005: 192). Σε κάθε περίπτωση υπάρχουν διάφοροι τρόποι απόδοσης του χιούμορ από τους διερμηνείς. Σύμφωνα με έρευνες, ορισμένοι όταν αντιλαμβάνονται ότι το χιουμοριστικό στοιχείο παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες, το αποφεύγουν και δεν το αποδίδουν καθόλου (Espinoza-Saavedra, 2017: 107). Σε άλλες περιπτώσεις συχνή είναι η τακτική της εξήγησης. Ο/Η διερμηνέας δηλαδή εξηγεί περιληπτικά το αστείο προσθέτοντας στο βασικό σώμα του αστείου λέξεις ή έννοιες που θα το κάνουν πιο κατανοητό στο κοινό της γλώσσας στόχου. (Espinoza-Saavedra, 2017: 107). Υπάρχουν, όμως, και αστεία που είναι διεθνούς εμβέλειας και μπορούν πιο εύκολα να αποδοθούν στη γλώσσα στόχος διατηρώντας το χιουμοριστικό στοιχείο. Τέτοια

αστεία είναι τα αστεία για παράδειγμα για τις ξανθιές γυναίκες, (Caudill, 2015: 7). Ακόμη, κάποια αστεία που έχουν ως επίκεντρο ένα μέρος του πληθυσμού ή τον πληθυσμό μιας άλλης χώρας είναι αστεία που μπορούν να «αντικατασταθούν». (Caudill, 2015: 7). Για παράδειγμα, σε μία ομιλία από τα Αγγλικά στα Ελληνικά ένα αστείο ενός Βρετανού ομιλητή για τους Ιρλανδούς, μπορεί στα Ελληνικά να αποδοθεί ως ένα αστείο για τους Πόντιους. Σημαντικό είναι, τέλος, να επισημάνουμε πως οι διερμηνείες δεν αντιμετωπίζουν δυσκολία μόνο στα αστεία αλλά σε όλα τα είδη του χιούμορ. Η ειρωνεία και ο σαρκασμός είναι από τα είδη χιούμορ που δυσκολεύουν ιδιαίτερα τους διερμηνείς καθώς βασίζονται κυρίως στον τόνο που θα χρησιμοποιήσει ο ομιλητής. (Caudill, 2015: 11).

Κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο, θα θέλαμε να παρατηρήσουμε πως σύμφωνα με τον Asimakoulas (2004: 824) «ένα μεταφρασμένο αστείο είναι η τέλεια μετάφραση όταν μοιράζεται την ίδια αντίθεση στην ιδέα, τον ίδιο λογικό μηχανισμό, την ίδια κατάσταση, τον ίδιο στόχο και την ίδια αφηγηματική στρατηγική με το πρωτότυπο». Επομένως, καταλαβαίνουμε πως είναι αρκετά δύσκολο να αποδώσουμε επακριβώς ένα χιουμοριστικό στοιχείο σε μία άλλη γλώσσα.

3. Η Έρευνα

Σκοπός της έρευνας ήταν να διακρίνουμε κατά πόσο οι εκπαιδευόμενοι φοιτητές διερμηνείας μπορούν να διακρίνουν στοιχεία χιούμορ σε μία ομιλία στο γλωσσικό συνδυασμό Αγγλικά προς Ελληνικά. Γι' αυτό το λόγο, αναζητήθηκε σχετικό υλικό το οποίο δόθηκε στους φοιτητές διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου όλων των ετών, όπως κι ερωτηματολόγιο όπου θα αξιολογούσαν την πιθανή δυσκολία της διερμηνείας καθώς επίσης και κατά πόσο το χιούμορ καθιστά μία διερμηνεία πιο απαιτητική.

3.1. Μεθοδολογία

Αρχικά, χρησιμοποιήθηκε μία ομιλία ο σύνδεσμος (link) της οποίας βρίσκεται παρακάτω στην ενότητα της Δικτυογραφίας. Πρόκειται για την ομιλία του πρώην Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών Μπάρακ Ομπάμα στο Δείπνο των Ανταποκριτών του Λευκού Οίκου το 2016. Οι φοιτητές δεν γνώριζαν το περιεχόμενο της ομιλίας ούτε το γεγονός ότι η ομιλία περιείχε στοιχεία χιούμορ τα οποία καλούνταν να εντοπίσουν. Στη συνέχεια απάντησαν σε σχετικό ερωτηματολόγιο, σχολιάζοντας την εμπειρία τους από τη διερμηνεία. Καλό θα ήταν στο σημείο αυτό να σημειωθεί πως ο αριθμός συμμετοχής ήταν μικρός, μόνο πέντε φοιτητές δήλωσαν ενδιαφέρον συμμετοχής στην έρευνα, επομένως τα αποτελέσματα δεν μπορούν να είναι απολύτως αντιπροσωπευτικά.

Στην ομιλία αυτή, την τελευταία του Ομπάμα ως Προέδρου, ο ίδιος κάνει πολλά αστεία τα οποία θα μπορούσαν να χωριστούν στις εξής κατηγορίες: αστεία πολιτικού περιεχομένου, αστεία σχετικά με την επικαιρότητα κι αστεία βασιζόμενα σε πολιτισμικές και προσωπικές αναφορές. Στην πρώτη κατηγορία, εντάσσονται αστεία, που έχουν να κάνουν με την πολιτική στις Η.Π.Α. αλλά και για το πολιτικό μέλλον της χώρα μετά το πέρας της θητείας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα εξής: "...it is an honor to be here at my last and perhaps THE last White House Correspondence Dinner"⁵, "...the end of the Republic never looked better"⁶. Στη δεύτερη κατηγορία, δηλαδή στα αστεία βασιζόμενα στην επικαιρότητα, μπορούμε να εντάξουμε την αναφορά του στον Πρίγκιπα Γεώργιο ή στον Πρωθυπουργό του Καναδά Justin Trudeau. Τέλος, η τρίτη κατηγορία, περιλαμβάνει αστεία προερχόμενα από τηλεοπτικές σειρές, ήτοι η φράση "the red wedding" από την τηλεοπτική σειρά Game of Thrones, κι αστεία που σχετίζονται με τον ίδιο ή με τη σύζυγό του Μισέλ.

Εξετάζοντας τις αποδόσεις των φοιτητών, παρατηρούμε πως σε γενικές γραμμές, αντιλήφθηκαν το χιούμορ που υπήρχε στην ομιλία με κάποιες περιπτώσεις να συγκλίνουν κι άλλες να είναι κάπως διαφορετικές. Πιο συγκεκριμένα, αντιλήφθηκαν όλοι τα γενικά αστεία που κάνει ο ομιλητής για το πρόσωπό του, όπως το γεγονός ότι γέρασε, ή τα αστεία που κάνει αναφερόμενος στη σύζυγό του. Από την άλλη, αστεία που είχαν περισσότερα πολιτισμικά αστεία ή αναφορές σε πρόσωπα είχαν

⁵ «...είναι τιμή μου να βρίσκομαι σήμερα εδώ στο τελευταίο μου και ίσως ΤΟ τελευταίο Δείπνο Ανταποκριτών του Λευκού Οίκου»

⁶ «...το τέλος της Δημοκρατίας ποτέ δεν έμοιαζε καλύτερο»

διαφορετική αντιμετώπιση από τους φοιτητές. Για παράδειγμα, ο Ομπάμα αναφέρεται στη συνάντηση με τον Πρίγκιπα Γεώργιο και στο γεγονός ότι εμφανίστηκε στην συνάντηση με τη ρόμπα του. Μάλιστα ο πρώην Πρόεδρος λέει χαρακτηριστικά “That was a slap on the face”. Η φράση αυτή παραλείφθηκε από κάποιους συμμετέχοντες ενώ άλλοι επέλεξαν να αποδώσουν περιληπτικά όλο αυτό το κομμάτι. Ένα ακόμη παράδειγμα είναι αυτό με το δημοσιογράφο Jake Tapper, ο οποίος σύμφωνα με τον Ομπάμα “left journalism to join CNN”. Πρόκειται για μία φράση που προκάλεσε γέλιο στο ακροατήριο του Ομπάμα, πάλι οι αποδόσεις των φοιτητών ήταν διαφορετικές. Το 75% προτίμησε να αποδώσει αυτή τη φράση αποφεύγοντας το όνομα του δημοσιογράφου προσπαθώντας όμως να διατηρήσουν το ύφος. Πρόκειται, εξάλλου για ένα αστείο που πολύ πιθανόν το ελληνόφωνο κοινό να μη μπορούσε να αντιληφθεί.

3.2. Ερωτηματολόγιο

Σε δεύτερη φάση, οι απαντήσεις των φοιτητών στο ερωτηματολόγιο παρουσιάζουν εξίσου μεγάλο ενδιαφέρον. Κατ’ αρχάς, το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από πέντε ερωτήσεις κλειστού τύπου (πολλαπλής επιλογής) και πέντε ερωτήσεις ανοιχτού τύπου. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, πέντε φοιτητές μεταξύ 22 και 30 ετών συμμετείχαν στην έρευνα, οι τρεις από τους οποίους ήταν στο πρώτο έτος διερμηνείας.

Οι φοιτητές κλήθηκαν αρχικά, να αξιολογήσουν την ομιλία ως προς το βαθμό δυσκολίας της και το 40% απάντησε πως ήταν μέτριας δυσκολίας, το 40% απάντησε πως ήταν πολύ μεγάλης δυσκολίας και το 20% απάντησε πως ήταν μεγάλης δυσκολίας. Όλοι οι φοιτητές εντόπισαν πολιτισμικά στοιχεία στην ομιλία που σχετίζονταν με την πολιτική και κοινωνική ζωή στις Η.Π.Α., στοιχεία χιούμορ και ιδιωματικές φράσεις. Σε ερώτηση σχετικά με τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης ομιλίας, επικρατέστερη απάντηση ήταν πως η ομιλία συνδύαζε τον πολιτικό με τον καθημερινό λόγο και πως υπήρχαν αναφορές στην επικαιρότητα των Η.Π.Α. εκείνες τις ημέρες. Στην ερώτηση για το πώς οι συμμετέχοντες αντιμετώπισαν τις περιπτώσεις χιούμορ που εντόπισαν στην ομιλία, το 60% απάντησε πως χρησιμοποίησε μία μικτή μέθοδο, δηλαδή, ακριβή απόδοση στη γλώσσα στόχο, περιληπτική απόδοση στη γλώσσα στόχο και παράλειψη. Υποθέτουμε πως ανάλογα με την κατάσταση χρησιμοποίησαν και τον αντίστοιχο τρόπο. Το 20% απάντησε πως χρησιμοποίησε την ακριβή απόδοση στη γλώσσα στόχο και την περιληπτική απόδοση στη γλώσσα στόχο, ενώ το άλλο 20% απάντησε πως χρησιμοποίησε την ακριβή απόδοση στη γλώσσα στόχο και την παράλειψη. Επομένως, βλέπουμε πως η ακριβής απόδοση στη γλώσσα στόχο είναι η κοινή σε όλους απάντηση.

Στη συνέχεια, ζητήθηκε από τους φοιτητές να μας δώσουν κάποιο παράδειγμα χιούμορ που εντόπισαν. Η επικρατέστερη απάντηση ήταν η εξής: “She looks so happy to be here- that’s called practice”. Πρόκειται για μία φράση του Ομπάμα για τη σύζυγό του Μισέλ. Πράγματι, πρόκειται για ένα αστείο που όλοι οι φοιτητές εντόπισαν κι απέδωσαν. Στην ερώτηση «για ποιο λόγο θεωρείτε ότι χρησιμοποιείται

το χιούμορ από τον ομιλητή στη συγκεκριμένη ομιλία», οι φοιτητές απάντησαν πως το περιβάλλον στο οποίο δίνεται η ομιλία δεν είναι τόσο «αυστηρό» κι άρα ο ομιλητής παρουσιάζεται πιο προσιτός. Επίσης, όλοι εντόπισαν πως μέσα από το χιούμορ του ο ομιλητής κάνει κάποια καυστικά και σατιρικά σχόλια για την πολιτική στη χώρα του.

Η επόμενη ερώτηση, αφορούσε το εάν η παρουσία χιούμορ καθιστούσε απαιτητική την απόδοση της διερμηνείας και με ποιον τρόπο. Οι φοιτητές θεώρησαν πως το χιούμορ προσέδιδε ένα βαθμό δυσκολίας στη διερμηνεία τους καθώς είτε δεν μπορούσαν να αποδώσουν το αστείο επακριβώς στα ελληνικά είτε δεν μπορούσαν και οι ίδιοι να αντιληφθούν το αστείο ή τον υπαινιγμό που κρυβόταν πίσω από αυτό. Παρατήρησαν πως η γνώση της αμερικανικής επικαιρότητας κρίνονταν αναγκαία για κάποια από τα αστεία. Η τελευταία ερώτηση, αφορούσε το πώς θα έπρεπε ο/η διερμηνέας να αντιμετωπίζει το χιούμορ. Η κοινή, σε όλους, απάντηση ήταν πως θα πρέπει όσο γίνεται να το αποδίδει στη γλώσσα στόχο. Σίγουρα, δεν υπάρχει για όλα τα αστεία μία ακριβής αντιστοιχία, από τη στιγμή όμως που ο ομιλητής στη γλώσσα πηγή έχει προκαλέσει γέλιο κάτι αντίστοιχο οφείλει να κάνει ο/η διερμηνέας και στη γλώσσα στόχο.

4. Συμπεράσματα

Παρόλο που ο αριθμός δείγματος ήταν μικρός, τα αποτελέσματα ήταν αρκετά ενδιαφέροντα. Οι φοιτητές κλήθηκαν να κάνουν διερμηνεία μία αρκετά απαιτητική ομιλία η οποία περιείχε όχι μόνο στοιχεία χιούμορ αλλά και πολιτισμικά στοιχεία.

Το πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει από αυτήν την έρευνα είναι πως όλοι οι φοιτητές προσπαθούν να αποδώσουν με ακρίβεια το χιούμορ στη γλώσσα στόχο. Ωστόσο, οι δυσκολίες που συναντούν είναι πολλές. Αρχικά, το γεγονός πως δεν υπάρχει για όλα τα αστεία μία ακριβής απόδοση στη γλώσσα στόχο. Έτσι, οι φοιτητές καλούνται να προβούν σε άλλους τρόπους απόδοσης των αστείων. Αυτοί οι τρόποι είναι είτε περιληπτική περιγραφή του αστείου, με τον κίνδυνο το αστείο να «χαθεί», είτε παράλειψη του αστείου. Στην τελευταία αυτή περίπτωση χάνεται εντελώς το ύφος της πρωτότυπης ομιλίας και γίνεται πιο στυφνό και αυστηρό.

Ένα ακόμη συμπέρασμα που προκύπτει είναι και η γνώση των γενικών πολιτισμικών στοιχείων κι αναφορών. Πολλά από τα αστεία που ακούστηκαν στην ομιλία σχετίζονταν με την τότε αμερικανική επικαιρότητα. Επομένως εάν οι φοιτητές δεν γνώριζαν αυτές τις αναφορές τους ήταν δύσκολο να αποδώσουν το αστείο όχι μόνο επειδή δεν ήξεραν πώς να το μεταφράσουν αλλά κι επειδή δεν γνώριζαν, κι άρα δε μπορούσαν να κατανοήσουν, τον όλο υπαινιγμό και το πλαίσιο στο οποίο γινόταν το αστείο. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι υπήρξε ένα αστείο που ενώ όλοι οι φοιτητές απέδωσαν με ακριβή απόδοση της φράσης στα ελληνικά, κανείς σχεδόν δεν αντιλήφθηκε. Πρόκειται για τη φράση “It’s like the red wedding”. Ενώ, λοιπόν, η απόδοση ήταν «Είναι σαν τον κόκκινο γάμο», σχεδόν κανείς δεν αντιλήφθηκε, ή δε γνώριζε πως πρόκειται για μία αναφορά σ’ ένα επεισόδιο της δημοφιλούς αμερικανικής σειράς Game of thrones.(Wikipedia, 2021). Με λίγα λόγια, βλέπουμε

πως τα αστεία πολλές φορές συνδέονται με την εκάστοτε επικαιρότητα και το πολιτισμικό πλαίσιο από το οποίο προέρχεται ο κάθε ομιλητής.

Τέλος, σκόπιμο είναι να αναφέρουμε πως, ως προς τα πολιτισμικά στοιχεία, είναι λογικό να υπάρχουν διαφορές μεταξύ των δύο πολιτισμών (Αμερικής- Ελλάδας). Για την πολιτισμική ποικιλότητα έχει μιλήσει εκτενώς ο Richard Lewis στο βιβλίο του *When Cultures Collide: Leading across cultures*. Εκεί χωρίζει τους λαούς σε 3 κατηγορίες: τους γραμμικούς (linear active) με κύρια χαρακτηριστικά την εσωστρέφεια, την υπομονή, την ακρίβεια, το διαχωρισμό επαγγελματικής-προσωπικής ζωής κ.α., τους πολυδραστήριους (multi-active) με κύρια χαρακτηριστικά την εξωστρέφεια, την ανυπομονησία, την ομιλητικότητα, το έντονο συναίσθημα, την έντονη χρήση γλώσσας του σώματος κ.α. και τέλος τους αντιδραστικούς (reactive) με κύρια χαρακτηριστικά την εσωστρέφεια, την υπομονή, το σεβασμό, την αντιδραστικότητα, την ειλικρίνεια κ.α. Οι Η.Π.Α. ανήκουν στην πρώτη κατηγορία ενώ η Ελλάδα, στη δεύτερη (Lewis, 2006:42). Αυτό προσθέτει μία παραπάνω δυσκολία στην απόδοση ορισμένων, αν όχι όλων, των πολιτισμικών στοιχείων διότι οι πολιτισμικές προσεγγίσεις είναι διαφορετικές. Αυτό γίνεται έντονα αντιληπτό και στην παρούσα ομιλία. Σύμφωνα με την ανάλυση του Lewis (2006: 186), οι Αμερικανοί δέχονται πιο εύκολα το σαρκασμό ή την ειρωνεία, ειδικά μάλιστα αν γίνεται από πλευράς τους. Από την πλευρά τους οι Έλληνες κάνουν περισσότερο επίκληση στο συναίσθημα, κάτι που φαίνεται στο λόγο τους (Lewis, 2006: 280). Σε καμία περίπτωση η μετάβαση από τη μία πολιτισμική κατηγορία στην άλλη δεν είναι εύκολη, ωστόσο στη συγκεκριμένη περίπτωση οφείλουμε να αναγνωρίσουμε την προσπάθεια των φοιτητών ειδικά αν λάβουμε υπόψη πως δε γνώριζαν εκ των προτέρων το θέμα της ομιλίας ούτε και το γεγονός πως περιείχε πολιτισμικές αναφορές.

Επίλογος

Το χιούμορ, ως φαινόμενο, έχει απασχολήσει κι εξακολουθεί να απασχολεί τους ερευνητές. Μεγάλοι φιλόσοφοι της αρχαιότητας όπως ο Πλάτων κι ο Αριστοτέλης αλλά και μεταγενέστεροι ερευνητές από διάφορους τομείς της επιστήμης όπως ο Freud, ο Raskin ή ο Attardo προσπάθησαν να ερμηνεύσουν το χιούμορ και να του προσδώσουν ορισμένα χαρακτηριστικά. Έτσι προκύπτουν οι τρεις θεωρίες του χιούμορ, η θεωρία της ανωτερότητας, η θεωρία της ψυχικής εκτόνωσης και η θεωρία της ασυμβατότητας. Αυτές οι τρεις, αποτελούν τη βάση πάνω στην οποία στηρίζονται οι νεώτεροι μελετητές προκειμένου να ερμηνεύσουν το χιούμορ.

Όσον αφορά το χιούμορ στη διερμηνεία, πρόκειται για μία μεγάλη δυσκολία που συναντούν οι διερμηνείς. Το χιούμορ μπορεί να χρησιμοποιείται για διάφορους λόγους από έναν ομιλητή και σίγουρα τα χιουμοριστικά στοιχεία διαφέρουν από τη μία χώρα στην άλλη κι από το ένα πολιτισμικό πλαίσιο στο άλλο. Γι' αυτό το λόγο ο/η διερμηνέας οφείλει να είναι καθ' όλα προετοιμασμένος/-η. Η παρούσα έρευνα ήθελε να δείξει τον τρόπο με τον οποίο εκπαιδευόμενοι διερμηνείς αντιμετωπίζουν το χιούμορ και κατά πόσο θεωρούν ότι αυξάνει το βαθμό δυσκολίας σε μία ομιλία.

Αν και το δείγμα ήταν περιορισμένο, τα αποτελέσματα ήταν αρκετά ενθαρρυντικά. Στην πλειονότητά τους, οι φοιτητές κατάφεραν να αποδώσουν τα αστεία που εντόπισαν στην ομιλία που τους δόθηκε. Στις περιπτώσεις όπου η ακριβής απόδοση δεν ήταν δυνατή, οι φοιτητές προτίμησαν την περιληπτική απόδοση ή την παράλειψη του αστείου. Σε κάθε περίπτωση, είναι σημαντικό το γεγονός ότι κατάφεραν να εντοπίσουν τις περισσότερες από τις περιπτώσεις χιούμορ που υπήρχαν στην ομιλία. Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι, τέλος, η περίπτωση των πολιτισμικών αναφορών. Όσο καλό και να είναι το επίπεδο γλωσσομάθειας ενός διερμηνέα, εκπαιδευόμενου ή επαγγελματία, είναι σημαντικό να γνωρίζει τις πολιτισμικές παραμέτρους, καθώς αυτές είναι που καθορίζουν ως ένα βαθμό την ομιλία. Επομένως, οι εκπαιδευόμενοι διερμηνείς θα έπρεπε να εκπαιδεύονται κι ως προς αυτόν τον τομέα, καθώς, όπως φάνηκε κι από τη συγκεκριμένη έρευνα, τα περισσότερα αστεία πηγάζουν από πολιτισμικές αναφορές και στοιχεία της εκάστοτε επικαιρότητας.

Βιβλιογραφία

- Alharthi, A. (2016). *Challenges and Strategies of Subtitling Humour: A Case Study of the American Sitcom Seinfeld, with Particular Reference to English and Arabic*. Salford, University Of Salford. Doctor of Philosophy. Doctoral Dissertation. pp. 1-15
- Asimakoulas, D. (2004). *Towards a model of describing humour translation: a case study of the Greek subtitled versions of Airplane! and Naked Gun*. Meta: Translators' Journal, 49(4), pp. 822-842.
- Attardo, S. (1994). *Linguistic Theories of Humor*. Humor Research 1. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Attardo, S. (2001). *Humorous Texts: A Semantic and Pragmatic Analysis*. Humor Research 6. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Caudill, S. (2015). *And Now For Something Completely Different: Why Humor Matters in Interpreting*. University of Maryland
- Critchley S. (2002). *On humour. Thinking in Action*. London: Routledge.
- Espinoza-Saavedra, M. (2017). *The chimera of interpreting humor in simultaneous conference interpreting: improbable, unnecessary or a methodological gap?* Rivista Italiana di Studi sull'Umore. Vol. 1 (2). pp. 103-111
- González, L., Mejias, G. (2013). *The Interpreter's Ultimate Challenge: Humor in Conferences*. Translation Journal, Vol. 17 (4).
- Humor (χ.χ.). Στο Oxford Learner's Dictionaries. Ανακτήθηκε στις 14 Ιουνίου 2021 από: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/humor_1
- Lewis, R. (2006). *When Cultures Collide: Leading across culture*. (3rd. ed.). Boston, Nicholas Brealey Publishing. pp. 55-280.
- Mayer, J. (2019). *The Origin Of The Word 'Humor'. From pseudoscience to Shakespeare, it's no laughing matter*. Sciencefriday.com. Ανακτήθηκε στις 14 Ιουνίου 2021 από: <https://www.sciencefriday.com/articles/the-origin-of-the-word-humor/>
- Raskin, V. (1985). *Semantic Mechanisms of Humor*. Studies in Linguistics and Philosophy 24. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.
- Zabalbeascoa, P. (2005). *Humor and translation- an interdisciplinary*. Humor - International Journal of Humor Research 18(2), pp. 185-207
- Wikipedia. (2021). *The Rains of Castamere*. Ανακτήθηκε στις 14 Ιουνίου 2021 από: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Rains_of_Castamere

Μπαμπινιώτης Γ. (1998). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Τσάκωνα, Β. (2004). *Το χιούμορ στο γραπτό αφηγηματικό λόγο: γλωσσολογική προσέγγιση*. Αθήνα, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο. 1-47. Διδακτορική Διατριβή. Διαθέσιμο από: Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών

Δικτυογραφία

ABC News. Obama White House Correspondents Dinner 2016. President Obama's Full Speech. Ανακτήθηκε στις 14 Ιουνίου 2021 από:
<https://www.youtube.com/watch?v=TO9d16c2XRM&t=640s>

Παράρτημα

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ηλικία:

Εξάμηνο φοίτησης:

Έτη φοίτησης στην κατεύθυνση διερμηνείας:

1. Προκειμένου να προσδιορίσετε τα χαρακτηριστικά της ομιλίας ως προς την απόδοση της διερμηνείας σας, θα λέγατε ότι ήταν:
 - a) Καμίας δυσκολίας
 - b) Λίγης δυσκολίας
 - c) Μέτριας δυσκολίας
 - d) Μεγάλης δυσκολίας
 - e) Πολύ μεγάλης δυσκολίας
2. Εντοπίσατε πολιτισμικά στοιχεία που έπρεπε να αποδώσετε;
 - a) Ναι
 - b) Όχι
3. Αν ναι ποια ήταν αυτά;
4. Θεωρείτε ότι η ομιλία είχε κάποιες ιδιαιτερότητες; Αν ναι, αναφέρετε μερικές.
5. Εντοπίσατε περιπτώσεις χιούμορ στην ομιλία;
 - a) Ναι
 - b) Όχι
6. Αν ναι, πώς το αντιμετωπίσατε;
 - a) Ακριβής απόδοση στη γλώσσα στόχο
 - b) Περιληπτική απόδοση στη γλώσσα στόχο
 - c) Παράλειψη
 - d) Άλλο
7. Αναφέρετε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα στοιχείου χιούμορ που εντοπίσατε στην ομιλία.

8. Για ποιο λόγο θεωρείτε ότι χρησιμοποιείται το χιούμορ από τον ομιλητή στη συγκεκριμένη ομιλία;
9. Θεωρείτε ότι η παρουσία στοιχείων χιούμορ κατέστησε περισσότερο απαιτητική την απόδοση της διερμηνείας σας; Αν ναι, με ποιο τρόπο;
10. Πώς θεωρείτε ότι πρέπει ο/η διερμηνέας να αντιμετωπίζει το χιούμορ στη διερμηνεία του/της;